

DOI: 10.7596/taksad.v5i2.537

İmar Meclisi Raporlarında Borçlanma ve Selem Uygulaması (1845-1846)

Tahir Bilirli¹

Öz

Bu makale, Osmanlı Devleti'nde 1845 yılında ilan edilen Tensikât-ı mülkiye kararı çerçevesinde geçici olarak kurulan İmar Meclisleri'nin görevlerini incelemektedir. Makalede, bu meclislerin özellikle halkın borç para alma durumları ile selem usulü denilen mahsulün hasattan önce satılması konusundaki faaliyetleri incelenmektedir. Hasat zamanından önce alınan vergi, ahaliyi borçlanmaya yöneltmekte, bu da halkın fahiş faiz oranlarıyla tefecilerden borç almalarına ve ürünün hasat edilmeden önce daha düşük fiyatlara satılmasına sebep olmaktadır. Bu durum gelir kaybı nedeniyle hem tebaya hem de devlete zarar vermektedir. İmar Meclisi memurları yaşanan bu sıkıntının giderilmesi noktasında yerinde durum tespiti yapmışlardır.

Makalenin birinci bölümünde İmar Meclisleri'nin kuruluşu ve görevleri hakkında bilgi verilmektedir. İkinci bölümde makalenin ana konusu olan borçlanma ve selem usulünün uygulanmasının meclis raporlarına nasıl yansıdığı arşiv belgelerine göre ele alınmıştır. Makalenin sonuç bölümünde arşiv belgelerinde elde edilen veriler doğrultusunda değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İmar Meclisleri, Osmanlı Maliyesi, Selem, İslami Bankacılık.

¹ Phd., Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

Borrowing and Selem Practices in Ottoman Era According to "Macalis Imariyya (Development Councils)" Reports

Abstract

This article examines the mission of Macalis Imariyya (Development Councils) which were founded by the decree of Tankisat al-Mulkiyye declared in 1845. In the article, the activity of these Councils about the indebtedness status of the people and the selling of products before the harvest -called "selem"- particularly examined. The tax collection before harvest period was impelling the people borrowing from usurers with excessive interest rates and to sell the product at nearly half price. This case was damaging both the state and the citizens because of income loss. Development Council officials carried out due diligence for the elimination of these problems.

In the first part of the article, the establishment and duties of Development Councils were held. In the second part, loan and selem applications according to the archive documents were handled. The conclusion part deals with the consequences of loan and borrowing applications according to archive documents.

Keywords: Macalis Imariyye, Ottoman Era, Selem, Islamic Banking.

Giriş

19. yüzyılda Tanzimat'ın getirdiği reformlarla değişen devlet-birey ilişkisi yanında Osmanlı ekonomisinin dünya ekonomisine girmesinin üretime yansımaları, imar anlayışında da önemli değişimleri beraberinde getirmiştir. Tanzimat Fermanı'nda temel amacın "mülk ve milleti ihya etmek" olduğu belirtilmekteydi. Bu da imar kavramını sadece mülke ait bir kavram olmaktan çıkararak ülkede yaşayanların refahını içerecek bir kavram haline geleceğinin ilk işaretidir.²

Tanzimat Fermanı'nda iltizam sisteminin zararlarından, ahaliyi uğrattığı zulümden ve devlete hiç bir yararı olmadığından bahsedilerek kaldırılacağı işaret edilmiştir. Ayrıca yeni vergilendirme sisteminden de bahsedilerek halkın gelir düzeyine göre vergi alınacağından bahsedilmiştir. Ancak devletin elinde bunları programlı bir şekilde uygulayacak bir müfredatı

² İlhan Tekeli - Selim İlkin, "Mustafa Celaleddin Bey'in Bir Eyaletin Islah ve İmarı Hakkında Mükaleme Adlı Risalesi ve 19. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda İmar Kavramının Gelişimi Üzerine Düşünceler", *Modernitenin Altyapısı Oluşurken Cumhuriyetin Harcı*, C.3, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010) s.5.

da bulunmamaktadır.³ Öncelikli olarak vergilerin adil bir şekilde alınabilmesi için nüfus ve mal-mülk sayımının yapılması gerekmektedir. İlk iş olarak iltizam usulü kaldırılarak halkın gelir düzeyini tespitinde ve vergilerin tahsili işlerinde görevli "muhasıllık emvâl" adı ile taşrada yeni memuriyetler oluşturulmuştur.⁴ Muhasıllara gittikleri yerlerde Tanzimat'ı anlatmak ve meclisleri oluşturmak dışında, kamu gelirlerinin toplanmasıyla ilgili olarak önemli görevler verilmiştir. İltizam defterlerine kayıtlı bütün malların tahsili görevi muhasıllara devredilmiştir. Muhasılların vergi toplamak dışında önemli bir görevleri de yanlarındaki kâtiplerin de yardımı ile nüfus ve emlak sayımı yapmak olarak belirlenmiştir.⁵ Muhasıllara verilen talimatname gereği herkesin isim ve şöhreti, sahip oldukları bütün mal varlıkları, ne kadar emlak ve arazi olduğu, arazilerinin ne kadarının ekildiği veya nadasa bırakıldığı, bağ ve bostanı, her türlü hayvanı, tüccar ve esnafın bir senede tahmini olarak ne kadar ticaret ve geliri olacağı incelenerek tahriri yapılacaktır. Ancak bu sayımda yapılan yolsuzluklar ve uygunsuzluklar nedeniyle bu tahrirler itibara şayan görülmemiştir.⁶

Devletin kalkınmasını gerçekleştirmek için öncelikle ülkenin içinde bulunduğu durumun genel olarak bilinmesi gerekmektedir. Bu amaçla, vergide servet esasına göre istisnasız herkesin bir nispet altında devlete vergi ödemesi için alınacak tedbirler 1845 yılı Şubat ayında Meclis-i Vâlâ'da görüşülmüş ve bu müzakereler sonucunda vergilerin ve tahsil usulünün tespiti için her şeyden evvel emlak ve nüfus tahriri yapılmasına ve taşradan ahalinin ileri gelenleri çağrılarak durumun soruşturulmasına karar verilmiştir.⁷

Bu çerçevede devletin çeşitli bölgelerinden vücûh ve kocabaşlardan ikişer kişi Dersaadet'e çağrılarak taşranın durumu hakkında detaylı bilgiler alınmıştır. Yine vücûh ve kocabaşların verdiği bilgilerin yerinde incelenmesi için Tanzimat'a dahil olan bölgelerde İmar Meclisleri adı altında meclisler oluşturulmuştur.⁸ Vücûh ve kocabaşların hemen hemen hepsinin dile getirdiği en önemli sorun verginin yeniden düzenlenerek adil bir şekilde alınması idi.⁹ Bunun yapılabilmesi için de öncelikli olarak ahalinin ve reayanın elindeki temettunun miktarının ve niteliğinin belirlenmesi gerekmektedir.¹⁰ Bundan dolayı vali,

³ Coşkun Çakır, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi*, (İstanbul: Küre Yayınları, 2012), s. 12.

⁴ Ali Akyıldız, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform*, (İstanbul: Eren Yayınları, 1993), s. 111.

⁵ Çakır, *Tanzimat Dönemi*, s. 43.

⁶ Said ÖZTÜRK, "Türkiye'de Temettuat Çalışmaları" *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 1, S. 1, (İstanbul: 2003), s. 289.

⁷ BOA. MVL.d. 470 s. 14.

⁸ BOA. İ. MSM. 3/36 21 Safer 1261 (01.03.1845).

⁹ BOA. A. DVN. 12/37. Takvim-i Vekâyî, No: 287 (İstanbul), 17 Cemaziyelâhir 1261 (23 Haziran 1845), s. 1.

¹⁰ BOA. MVL.d. 470, s. 52.

defterdar ve kaymakamlar bölgelerin temettuatlarının belirlenmesi için görevlendirilmişlerdir.¹¹

Tensikât-ı mülkiye gereği alınan kararlar aşamalı olarak uygulamaya sokulmuştur. Bunun için ilk aşamada yapılması gerekenler belirlenmiştir. İkinci aşamada İmar Meclislerinin kurulmasına; üçüncü aşamada vücûh ve kocabaşların Dersaadet'e çağrılarak dinlenilmesine karar verilmiştir. Dördüncü aşamada vücûh ve kocabaşların vermiş oldukları bilgiler doğrultusunda belirlenen problemlerin çözümü için birinci aşamada yapılması planlanan temettuat yazımının başlanmasına karar verilerek İmar Meclisi memurları görev yerlerine tahkikatlar için gönderilmiştir. Temettuat yazımının yapılmasına vücûh ve kocabaşların Dersaadet'ten ayrılması beklenilmeden vali, defterdarlar ve kaymakamlara yazılan bir yazı¹² ile hemen başlanması istenilmiştir.¹³

Bu çalışmanın konusu İmar Meclisi görevlerinden birisi olan tahkikat yaptıkları bölgelerdeki insanların borçlanma şekilleri ile kalkınmanın önündeki engellerden birisi olan selem usulünün uygulanış biçiminin İmar Meclisi raporlarına yansımalarıdır. Bu raporlara göre Osmanlı coğrafyasının her yerinde olmasa da birçok bölgedeki borçlanma ve selem usulünün durumu ortaya konulacaktır.

1. İmar Meclislerinin Kuruluşu ve Görevleri

Sultan Abdülmecid (1839-1861) 18 Ocak 1845 tarihinde Meclis-i Vâlâ'nın senelik açılış konuşmasında, tahta çıktığı günden beri kalkınmaya yönelik yapılmak istenilenlerin yapılamadığından şikâyetçi olarak ülkenin kalkınmasının, imarının ve refahının biran önce sağlanması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁴ Bu şikâyet üzerine başta Mustafa Reşit Paşa olmak üzere reformcu ekip Meclis-i Umûmî'de ülkenin kalkınmasına dair bir takım kararlar almışlardır.¹⁵ Alınan kararlar genel olarak *tensikât-ı mülkiye* olarak ifade edilmiştir. Alınan kararlardan bir tanesi de devletin ve tebanın her çeşit kalkınmasının sağlanması ve bunu sağlayacak şeylerin gerçekleştirilmesine teşebbüs edilmesidir.¹⁶ Bu çerçevede kalkınmanın gerçekleşmesi için öncelikle ülkenin içinde bulunduğu durumun genel olarak bilinmesi

¹¹ BOA. İ. MSM. 4/58 lef 7.

¹² BOA. A.MKT. 25/46.

¹³ BOA. MVL.d. 470, s. 37.

¹⁴ BOA, MVL.d. 470 s. 4.

¹⁵ BOA, MVL.d. 470, s. 5-7. 9 Muharrem 1261 (18.11.1845).

¹⁶ BOA, MVL.d. 470, s.10.

gerekmekteydi. Bunun için her şeyden önce emlâk ve nüfus tahriri yapılmasına ve taşradan ahalinin ileri gelenleri çağrılarak durumun soruşturulmasına karar verilmiştir.¹⁷

Alınan Tensikât-ı Mülkiye kararları gereği geçici İmar Meclisleri kurulmasına karar verilmiştir. İmar Meclisleri 1845 yılında bir nevi teftiş görevi gören ve bir yıl gibi bir süre devam eden kurullardır. İmar Meclislerinde askeriye, ilmiye ve mülkiye sınıflarına mensup üç kişi ile birer kâtip görev yapmıştır. Meclislerin görev yerleri daha ziyade Tanzimat'ın uygulandığı yerler olan Anadolu ve Rumeli'den birkaç eyaletin birleştirilmesi ile oluşturulan yerlerdir. Anadolu'da 5, Rumeli'de de 5 olmak üzere toplam 10 İmar Meclisi oluşturulmuştur.¹⁸

İmar Meclisleri memurlarına verilecek talimatnameler 13 Şubat 1845 tarihinde belirlenmiş olup,¹⁹ buna göre İmar Meclisi memurları nüfus, tarım, ticaret, hayvancılık, bayındırlık, madencilik, evlilik, sağlık, borçlanma, eğitim ve değirmencilik gibi birçok konuda tahkikatlar yapacaklardır.²⁰ Kendilerine verilen talimatnamedeki konulardan birisi de *selem* yoluyla borçlanmanın olup olmadığı, borçlanmaların ne şekilde yapıldığı, mevcut durumun ne şekilde olduğu ve neler yapılması gerektiğidir.

İmar Meclisi memurlarına talimatnamelerinin yanında gizli bir talimatname daha verilmiştir.²¹ Bu gizli talimatnameye göre memurlar taşradaki kaza müdürleri, muhtarlar ve vucûhun halktan masraf adı altında ya da başka ad altında vergi alıp almadıklarını, aşar ve vergilerin dağıtılması ve gelirlerinin ihale edilmesi, bu ihaleyi icra edenlerin işi usulüne göre yapıp yapmadıklarını araştırmışlardır.²² İstanbul'a davet edilen vucûh ve kocabaşların vermiş oldukları layihalardaki²³ konulara bağlı olarak gizli talimatnamelerin dışında talimatnamelerine zeyl olarak verilen ikinci bir talimatname daha verilmiştir.

Bu talimatnamede de vucûh ve kocabaşların dile getirdikleri konulardan birisi olan verginin hasat zamanından önce alınmasına bağlı olarak ahalinin altından kalkamayacağı

¹⁷ BOA. MVL.d. 470 s. 14.

¹⁸ Rumeli'de kurulan meclisler Elviye-i Selase, Tırhala ve Selanik, Üsküp ve Manastır ve İskenderiye, Çirmen ve Silistre, Vidin ve Niş İmar Meclisleri (BOA, MVL.d. 470 s. 16.) iken; Anadolu'da kurulan meclisler ise Erzurum, Diyarbakır ve Maden-i Hümayûn, Sivas ve Ankara, Konya ve Aydın, Hüdavendigâr-Bolu-Biga İmar Meclisleri'dir. (BOA, İ. MSM. 3/45 lef 3.)

¹⁹ BOA, MVL.d. 470 s.18-20, 67-70, 5 Safer 1261 (13.2.1845).

²⁰ BOA, A. DVN. 12/2 lef 3; BOA, İ. MSM. 3/45 lef 5.

²¹ BOA, İ. MSM. 3/45 lef 2; BOA, MVL.d. 470 s. 17-18.

²² BOA, İ. MSM. 3/45 lef 2.

²³ BOA. İ. MSM. 3/36 21 Safer 1261 (01.03.1845). Vucûh ve kocabaşların hemen hemen hepsinin dile getirdiği en önemli sorun verginin yeniden düzenlenerek adil bir şekilde alınması idi. (BOA. A. DVN. 12/37. Takvim-i Vekâyî, No: 287, 17 Cemaziyelâhir 1261/23 Haziran 1845, s. 1.) Bunun yapılabilmesi için de öncelikli olarak ahalinin ve reayanın elindeki temettunun miktarının ve niteliğinin belirlenmesi gerekmekteydi. (BOA. MVL.d. 470, s. 52.) Bundan dolayı vali, defterdar ve kaymakamlar bölgelerin temettuatlarının belirlenmesi için görevlendirilmişlerdir. (BOA. İ. MSM. 4/58 lef 7.)

borca girmesi durumun araştırılması yer almıştır.²⁴ Ahalinin, kalkınmasına engel olabilecek fazla faizle borçlanması ve usulüne aykırı selem yolu ile para almaları önlenmek istenilmektedir. Bu anlamda selem yoluyla ya da faizle, usulünün dışında borç alınmasında sistemin nasıl işlediğinin ve bu işi kimlerin yaptığının anlaşılacak "*ahaliye kesesi beş kuruştan faiz ile*" borç verilmesi durumunda bunun ne tür taahhüt ve kefalet ile temin edildiği ve verilecek akçenin vadesi dolduğunda faizinin nasıl belirlendiği öğrenilecektir. Kefil işinin ne suretle gerçekleştirilebileceğinin tespit edilmesi ve selem usulünün *Fetvahâne* tarafından belirlenen sistemle icrası için münasip mahallerin varlığının öğrenilmesine çalışılması istenmiştir.²⁵

2. Raporlara Göre Selem Usulü ve Borçlanma Durumları

Sözlükte "teslim etmek, teslim olmak, peşin bedelle vadeli mahsul almak" anlamına gelen selem kelimesi fıkıh terimi olarak nitelikleri belirlenen vadeli malın peşin bedelle satımını ifade eder.²⁶ İslam hukukunda caiz bir uygulama olan bu durum Kur'an-ı Kerim'in Bakara Suresi 282. ayetinde "Belirli bir vâdeye kadar birbirinize borç verdiğiniz zaman..." dayandırılmaktadır.

İslam Hukukunda Selem, akit esnasında mevcut olmayan bir malı, peşin bedel ile belli bir zaman içinde vücuda gelince müşteriye teslim etmek şartıyla satmaktır." Bu anlaşma dâhilinde satın alana *müslim, rabbü's-selem*, satıcıya *müslem-ileyhve* satışı söz konusu olan mala da *müslem-fih* denir. Halk arasında "Peşin para ile veresiye mal almak" şeklinde ifade edilen selem bir akit haline getirilmesi sırasında bir takım şartlara riayet edilmesi dört büyük mezhep fıkıhçıları tarafından gerekli görülmüştür. Bunların belli başlıları söz konusu olan malın cins, çeşit ve vasfının bilinmesi, vadenin tespiti gibi hususlardır. Değişik mezhep fıkıhçılarının bu noktalarda farklı görüşlere sahip olduğulanlaşmaktadır²⁷

Osmanlı Devleti'nde de verginin mahsul hasat zamanında değil de hasattan önce alınmasından dolayı vergi alımı sırasında ahalinin elinde para bulunmadığından ahali fahiş fiyattan borç almakta veya selem yoluyla borçlanma yoluna gitmektedir. Aynı şekilde esnaf sınıfı da ürettiği mal ve eşyayı paraya ihtiyaç duyduğundan daha üretmeden yarı fiyatına

²⁴BOA, A. DVN. 12/2 lef 2; BOA, A. DVN. 13/33; BOA, İ. MSM. 3/45 lef 5; BOA, İ. MSM. 4/58 lef 9; BOA,MVL.d. 470 s.19.

²⁵BOA, A. DVN. 12/2 lef 3; BOA, İ. MSM. 4/58 lef 9; BOA,MVL.d. 470 s.19.

²⁶ Bilal Aybakan "Selem", C.: 36, (İstanbul: *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi DİA*,2009), s. 402.

²⁷Geniş bilgi için bkz: Hayrettin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, II, (İstanbul: 1982), s. 163-165, Mehmet Zeki Pakalın, "Selem", *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.III, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1983, s. 160-161.

satmaktadır. Dolayısıyla bu durum ahaliyi büyük bir borcun altına sokmakta bu da zamanla üretimi olumsuz yönde etkilemektedir Şayet hasat zamanında vergi alınırsa ahali bu tür borçlanma sıkıntılarından kurtulacaktır. 1845 yılından itibaren Tensikât-ı Mülkiye çerçevesinde ahali hakkında kolaylık olması için her yerin vergisinin önceki gibi Ruz-ı Hızır ve Kasım zamanında alınmayıp, her mahallin mahsulün alındığı zamanda alınması defterdarlara bildirilmiştir.²⁸ Aynı zamanda mahsulü olmayıp ticaret, sanat ve esnaflıkla geçimlerini sürdürenlerin vergilerinin sene başında dağıtılması ve vergi tahsiline sene içerisinde başlanması ile bakaya bırakılması durumunda gereğinin yapılması defterdarlara bildirilmiştir. Alınan bu kararlar, ahali tarafından büyük bir memnuniyetle karşılanacağından bu konular, layihalarında²⁹ da dile getiren vücûh ve kocabaşlara anlatılacak ve onlar da mahallerine geri döndükten sonra alınan bu kararları ahaliye açıklayarak onları müjdeleyecektir.³⁰

Ancak selem usulü ve buna bağlı olarak tebanın borçlanma durumunun ortaya çıkarılması için geniş tahkikatlar yapılması gerekmektedir. Bu tahkikatlar de İmar Meclisi üyelerine havale edilmiştir. İmar Meclisi memurlarının bu konularda yapmış oldukları tahkikatlar ise aşağıda meclislere göre verilmiştir.

2.1. Meclis Raporlarına Yansıyan Selem Uygulamaları

İmar Meclisleri kendilerine verilen talimatnameler gereği bölgelerinde tahkikatlar yapmışlardır. Bölgesel farklılıklar meclislerin raporlarına da yansıdığı gibi memurlar raporları birbirilerinden farklı olarak da hazırlamışlardır. Bu farklılıklar selem usulü tahkikatına da yansımıştır. Kimi İmar Meclisi bölgesinde selem usulü ve borçlanmaya dair bilgi vermez iken birçoğu bu konuda raporlar hazırlamıştır.

Konya İmar Meclisi halkın talep ettiği borç miktarı, bu borcun ödeme şekli ve kefil durumu ile kazalarda selem usulünün olup olmadığı konusunda fazla bir bilgi olmadığından bu konuda bir bilgi vermemiştir. Yine aynı şekilde Ankara ve Sivas İmar Meclisi de genel olarak selem usulü uygulanmadığından herhangi bir bilgi vermemiştir. Erzurum İmar Meclisi, Diyarbakır ve Maden-i Hümayun İmar Meclisi ile Elviye-i Selâse İmar Meclisi selem

²⁸ Vergi tahsili 1844 yılına kadar ilkbahar ve sonbahar olarak iki taksitte yapılıyordu. Fakat her iki zaman da vergi tahsilatı için uygun değildi. Bu nedenle bu tarihten sonra verginin çiftçilerden ürünün elde edilmesinden sonra tüccar ve esnaftan ise bütün bir yıl içinde taksitler halinde tahsili kararlaştırılmıştır. Detaylı bilgi için bkz. Tefik Güran, *Tanzimat Döneminde Osmanlı Maliyesi: Bütçeler ve Hazine Hesapları (1841-1861)*, TTK, Ankara, 1989, s. 1-80.

²⁹ Layihalarında adil vergi ve nakdi yardımdan sonra dile getirdikleri en önemli sıkıntıları vergilerin hasat zamanında alınmasıdır. (BOA.. DVN. 12/37; *Takvim-i Vekâyî* Sayı: 287 17 Cemâziyelevvel 1261/24.5.1845).

³⁰ BOA.. DVN. 12/37; *Takvim-i Vekâyî* Sayı: 287 17 Cemâziyelevvel 1261 (24.5.1845).

usulünün olup olmadığına dair herhangi bir bilgi vermemişlerdir. Bu durum bize bölgelerinde bu tarz bir uygulamanın olmadığını gösterse de kesin olarak bunun olmadığını söylemek mümkün değildir.

2.1.1 Hüdavendigâr İmar Meclisi Raporları

Hüdavendigâr kazalarının selem usulü ile borçlanma durumları aşağıda tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Hüdavendigâr kazalarında selem usulü ve borçlanma durumu

Kaza	Selem Usulü ve borçlanma durumu
Lefke ³¹	Lefke kazasında selem yolu ile alışveriş yapılmamaktadır. Paraya borçlanacak olanların Bilecik kazası reayasından Mart esnasında aldıkları parayı Ağustos ayı girince vermek üzere %12,5 kuruş faizle alıp vermektedirler.
İznik ³²	Kaza ahali gerekliliği durumlarında kesesi 10 kuruş faiz ile birbirilerinden borç para alıp vermekte olup, selem usulü ile para alınıp verilmemektedir.
Yenişehir ³³	Kazada selem usulü olmayıp birbirilerinden kesesi aylık 8 kuruş 13 para faiz ile çoğunlukla kasaba hanlarında bulunan Acem taifesinden borç para almakta olup bundan kasaba ahali mağdur olmamaktadır.
Gölpazarı ³⁴	Kazada %12,5 kuruş faiz ile Bilecik reayasından borç para alınmakta ise de faizleri fazla olduğundan zararda olduklarını ve selem usulü kasabalarında geçerli olmadığını ifade edilmiştir.
Domaniç ³⁵	Ahali gerektirdiği zamanlarda Tavşanlı kasabası tefecilerinden %14 kuruş ile Bursa'nın zenginlerinden %12 kuruş faiz ile borç alıp vermektedir. Kazada selem usulü geçerli değil ise de Sarıot ve Kıratlar köyleri ahaliyelerinin imal ettikleri kürek ağaçları için vaktinden üç beş ay önce tüccarından almış oldukları paraya karşılık 60 paranın küreği 30 paraya ve 40 paranın küreği 20 paraya tüccara vermekte olduklarından selem usulü uygulandığı görülmüştür.
Yarhisar ³⁶	Ahalisinden borç paraya ihtiyacı olanlar Bilecik kasabasındaki ipek tüccarlarından Sandalcı oğlu ve Manyas oğlu adlı zimmilerden %12 kuruş faiz ile borç alıp ipek hasıl olduğunda satıp nakden veya rayiç bedel ile ipek vermektedir.
İnegöl ³⁷	Kazada selem usulü ile para alınıp verilmesi bilinmediğinden ve belirli faizcileri

³¹BOA, A. MKT. 26/59. Selh-i Receb 1261 (4.8.1845).

³²BOA, A.d. 3258, s. 4. 11 Ramazan 1261 (13. 9. 1845).

³³BOA, A.d. 3258, s. 6. 11 Ramazan 1261 (13. 9. 1845).

³⁴BOA, A.d. 3258, s. 8. 11 Ramazan 1261 (13. 9. 1845).

³⁵BOA, A.d. 3258, s. 10. 11 Ramazan 1261 (13. 9. 1845).

³⁶BOA, A.d. 3258, s. 11. 11 Ramazan 1261 (13. 9. 1845).

³⁷BOA, A.d. 3258, s. 13. 11 Ramazan 1261 (13. 9. 1845).

	olmadığından borç almak isteyenler birbirilerinden ve eytam akçesinden %12 faizle borçlanırlar ve nakden öderler.
Pazarcık³⁸	Selem usulü geçerli olmayıp borca ihtiyaç duyanlar mahsulü hasat zamanında satıp nakit olarak borç yapmak üzere kesesi aylık 8 kuruştan %13 para faiz ile Küpeli ve Bilecik'te bulunan tüccar reayadan almaktadır.
Harmancık³⁹	Selem usulü olmayıp borca ihtiyacı olanlar nadiren buldukları yerden kesesi aylık 8 kuruş ile %13 para faiz ile alıp vermektedir.
Kirmasti⁴⁰	Selem usulü olmayıp ahaliden ipek üreticileri Mart ayı esnasında dut bahçelerinin tımarı ve böcekçi masrafı ile ziraat ehli orakçı, çapacı masrafları için borç paraya ihtiyaçları olduğunda para bulanlar kesesi senelik 75 kuruşla Mihaliç ve Bursa tefecilerinden almaktadır. Borca ihtiyacı olanlar kesesi 120 kuruş faiz ile para alıp mahsulleri hasat ettikleri zaman tefeciler alacaklarını çıkarıp nakit olmadığına ellerinde bulunan mahsulü alıp bu da yetişmediği halde ertesi senesi alınan miktara faiz ekleyerek devr ettirilmektedir. Birçok ahali bu şekilde borca girmektedir.
Mihaliç	-
Sincan	-
Aydıncık⁴¹	Kazada selem usulü geçerli olmayıp, bazıları gerekli olduğu zaman Bandırma kazasında mal eytam vakfı akçe senedinden kesesi aylık altı kuruştan 10 para faizle borçlanmaktadır.

Hüdavendigâr kazalarında genel olarak selem uygulaması yoktur. Sadece Domaniç kazası Sarıot ve Kıratlar köylerinde kürek yaparak geçimini temin eden ahali kürekleri yapmadan önce tüccarına yarı fiyatına satmaktadır. Mihaliç ve Sincan kazalarının borç para alma ve selem usulü ile ilgili bir bilgi verilmemiştir. Kazaların ahalisi genel olarak borca ihtiyaç duyduklarında %12-13 kuruş faiz ile borç para almakta olup bu durum ahali için sıkıntılı bir durum değildir.

2.1.2. Vidin ve Niş İmar Meclisi

Kazalardaselem usulünün nasıl uygulandığına dair bilgiler aşağıda tablo 2'de gösterilmiştir:

Tablo 2: Vidin ve Niş kazalarında selem usulü ve borçlanma durumu

³⁸BOA,A.d. 3258, s. 15. 11 Ramazan 1261 (13. 9. 1845).

³⁹BOA,A.d. 3258, s. 16. 11 Ramazan 1261 (13. 9. 1845).

⁴⁰BOA,A.d. 3258, s. 18. 11 Ramazan 1261 (13. 9. 1845).

⁴¹BOA,A.d. 3258, s. 22. 11 Ramazan 1261 (13. 9. 1845).

Kaza	Selem Usulü
Niş ⁴²	Ahali arasında faiz ile akçe alınıp verilmesi nadir olup, yetim mal sandığından şer'î kurallara uygun bir şekilde alınıp verilmektedir. Buğdayın her bir kıyyesinde 2-3 para aşağı verilmek üzere harman vaktinden 20 gün önce; bağ mahsulü her bir 100 kıyyesi kaç kuruşa satılır ise fazla ve noksanına göre 20 paradan 3 kuruşa kadar eksik fiyattan alınmaktadır. Vaktiyle topluca elinde bulunmak için yine rayiç vakit üzere satılmak şartı ile yapağıya evvelce tüccar vesaire tarafından akçe verilmektedir.
Leskofça ⁴³	Selem usulü geçerli değildir. 1.000 akçe hesabı ile borç alınıp verilmektedir.
Ürgüp ⁴⁴	Selem usulü geçerli olmayıp 10-11,5 kuruş faizle eytam ve vakıftan para borç almakta olduklarını ifade etmişlerdir.
Berkofça ⁴⁵	Kalkınmasına engel olan şeylerden birisi de fahiş faiz ile borçlanmaları ile usulüne aykırı selem usulü ile akçe almalarıdır.
İslimiye ⁴⁶	Selem usulü geçerli olmayıp ancak orak vaktinde mevsimsiz vergi talep edildiği zamanda fukara sıkışıp Ermeni takımından fahiş faiz ile akçe borç olmaktadır. Asıl malını nakden ve faizini genellikle zahire ile eda ettiklerini ifade etmişlerdir. ⁴⁷
Yanbolu ⁴⁸	Selem usulü geçerli değildir. Ancak ortak bir ifade üzere orak mevsiminde ve zamansız vergi istendiği zamanlarda fukara fahiş miktarda faiz ile akçe almaktadırlar ve aldıkları akçeyi de nakden, faizini de genellikle zahire ile ödemektedirler.
Nevahî-i Yanbolu ⁴⁹	Selem usulü geçerli değil ise de orak ve vergi mevsimlerinde Yanbolu Yahudi taifesinden fahiş miktarda faiz ile akçe almakta, akçenin aslını nakden, faizini de zahire ile ödemektedirler. ⁵⁰
Tırnova ⁵¹	Gerektiği halde yetim malı ve vakıf malı mütevellileri ve vasîleri tarafından mahkeme önünde 11 kuruş hesabı üzere borç alınıp verilmektedir. Selem yolu ile para alınması Tanzimat öncesinde kullanılıyor ise de Tanzimat ile herkese bir refah durumu geldiğinden selem yolu ile borçlanmadan çoğu köy ahalisi kurtulmuştur. Bazı köy ahalisi miri maldan alınan borcun zamanında ödenmesi şartı olan geçerli usul ile borçlanmakta iseler de bu sefer istenen nakdi yardıma müsaade edildiği halde ticaret ve ziraat genişleyecek bundan başka borçlanmaya gerek kalmayacaktır. ⁵²

⁴²BOA, MVL. 41/05, lef 5. 25 Şaban 1261 (29.8.1845).

⁴³BOA, A. MKT. 27/31. 19 Şaban 1261 (23.8.1845).

⁴⁴BOA, MVL. 41/05, lef 4. 25 Şaban 1261 (29.8.1845).

⁴⁵BOA, A. MKT. 27/30 19 Şaban 1261 (23.8.1845).

⁴⁶BOA, A. MKT. DES. 249/15.

⁴⁷BOA, A. MKT. DES. 249/15 s. 2b.

⁴⁸BOA, A. MKT. 40/21.

⁴⁹BOA, A. MKT. DES. 249/15.

⁵⁰BOA, A. MKT. DES. 249/15.

⁵¹BOA, MVL. 45/10.

⁵²BOA, MVL. 45/10.

Kurşunlu ⁵³	Selem yolu ile borçlanma yapılmamaktadır. Kanuni olarak %11,5 kuruş ile borçlanmaktadırlar. ⁵⁴
-------------------------------	---

Yukarıdaki tablo 2'de bölge kazalarında selem usulünün geçerli olup olmadığı ile ilgili bilgiler verilmiştir. Berkofça kazası hariç diğer kazalarda selem usulü uygulanmamaktadır. Ancak kazaların ahalisi yüksek faiz oranları ile borçlanmaktadır.

Berkofça ahalisinin kalkınmasına engel olan şeylerden birisi de fahiş faiz ile borçlanmaları ve usulüne aykırı selem yoluyla akçe almalarıdır. Bu hususun araştırılması için Berkofça müdür ve vücûhdan bazıları İmar Meclisi memurlarına gelerek bu durum kendilerine sorulmuştur. Bunlar, kazalarında öyle faiz ile külliyetli alınıp verilen akçe olmayıp, ancak yetim malı ve vakıftan %11,5 kuruş faiz ile borç alınıp verildiği, ayrıca rayicinden iki kuruş aşağı alınmak üzere koyuna Vidin kumpanyası ile vesair tüccarlar tarafından selem verildiğini söylemişlerdir. Yine çeşitli hayvanlarda ve bağ mahsullerinde selem usulü uygulanmakta olup, kokoroz, buğday, arpa, alaf ve harir gibi şeyler üzerine selem usulü uygulanmaktadır. İpek ile diğer zahirenin selem vakti Muharrem, hayvanların Rûz-ı Kasım'dır. Borç aldıkları parayı da nakit olarak ödediklerini ifade etmişlerdir.⁵⁵

İslimiye vücûhdan daha önce Meclis-i Vâlâ'ya gönderilen lâyhada⁵⁶ kaza ahalisinin orakçılardan dolayı fazlasıyla mağdur oldukları ifade edilmiştir. Düşükleri bu zor durumdan kurtulmaları özellikle istenerek durumun yerinde tahkik ve tedkik edilmesi için İmar Meclisi'ne bu durum havale edilmiştir. Hisar defterinde orakçı amelesi bulunmayıp, bulunsa bile biçeceği zahire bedeline yakın ücret istediğinden dolayı ziraat ehli ekip biçtiklerinden fayda görememektedir. Bu nedenle aşırı fahiş faiz ile borçlanmaya mecbur kalmaktadırlar. İslimiye kazasında mahkeme ve memleket meclisi tarafından geçerli fiyat uygulandıktan sonra her sene önceden dönüm itibari ile fiyat belirlenip alınmaktadır. Hasat zamanında alıcısı gelip mahsulü tahmin üzere almaktadır. Gerek İslimiye gerekse Yanbolu ve Nevâhi-i Yanbolu kazalarına gerekli olan orakçı amelesinin gönderilmesi hususunda, Tırnova kaymakamı tarafına bir ve kendilerinde bulunması için birer ferman gönderilerek ahalinin yaşadığı bu mağduriyetten kurtarılmaları istekleri memurlar tarafından tahkik edilmiştir.⁵⁷

2.1.3. Üsküp ve Manastır İmar Meclisi Raporları

⁵³BOA, A. MKT. 246/18. 11 Şaban 1261 (15.8.1845).

⁵⁴BOA, A. MKT. 48/83. 25 Şaban 1261 (29.8.1845).

⁵⁵BOA, MVL. 41/05 lef 1. 19 Şaban 1261 (23.8.1845).

⁵⁶BOA, A. MKT. 40/21.

⁵⁷BOA, A. MKT. DES. 249/15, s. 5b-6a; A. MKT. 40/21.

Priştine kazası esnafından debbağ ve kürekçi esnafı Niş tüccarından peşin para alarak, ileride imal edecekleri eşyayı çok düşük fiyattan satmaktadır. Sermaye olarak talep etmiş oldukları nakdi yardım verildiği takdirde, bu usul terk edilecek ve bu durumda fahiş oranda faiz ile borçlanılmayacaktır. Borç alınan paranın çoğu yetim ve vakıf malı olup, %11,5 kuruş hesabı ile alınıp verilmektedir. Bundan sonra, kaza meclisi tarafından vakıf ve yetim malından başka, mazbata ile kesesi aylık 5 kuruş faiz ile borçlanılmasına karar verilmiştir.⁵⁸

Bölgede selem usulünün uygulanıp uygulanmadığına ve bu usulün dışında yapılan diğer borçlanma yolları ile ilgili yapılan tahkikatlar ise şu şekildedir:

İmar ve kalkınmaya engel olan durumlardan olan faiz ve usulüne aykırı olarak selem yoluyla para alma durumu Üsküp kazasında araştırılmıştır. Bölge kazalarında genel olarak selem yoluyla herhangi bir şey alınmayıp, alınan şeyler emval ve eytam sandıklarından ibaret ise de % 11,5 hesabı üzere faizle alınıp verilmekte ve akçe olarak borçlanılmakta bulunduğu görülmüştür.⁵⁹ Üsküp ahali, burada mütemekkin olan iki Yahudi sarrafindan aldıkları paranın faizlerini her ay vermek üzere her bir kese akçeyi aylık 12,5'ar ve senelik 150'şer kuruş faiz ile almaktadır. Yer yer selem yoluyla dahi akçe alınıp verilmekte ve geri ödenmesinde nakden veya 12,5'ar kuruş faiz hesabı üzerinden vermekte olduğu beyan edilmiştir. Bu durum fukaraya ağır gelmekte ve rıza dışı alınmakta olduğundan fahiş faizin geri ödenmesinde, bundan sonra talimat-ı seniye ile her bir kesesi 5'şer kuruştan fazla alınıp verilmesi hususları İmar Meclisi memurları tarafından ahaliye ve sarraflara bildirilerek tenbih edilmiştir. Yer yer meydana gelen selem konusu da, fetvaya rağmen uygulanamayarak, şahıs bazında ve çeşitli eşya üzerinden verilerek yapılmaktadır. Yardım talep eden ahali ve reayaya kuvvetli kefil göstermesi durumunda yardım verileceği herkese ilân edilmiştir. Bu sırada alınıp verilmekte olan eytam akçesinden her bir kese için altı kuruş bir rub' hesabı ile senelik 75 kuruş faiz alınmaktadır. Bu durumda İstanbul'da geçerli olan duruma uygun gelmektedir. Eytam akçesinden 5'şer kuruş faizle borç alınması veya bunun terki şıklarından hangisi uygun ise ona göre uygulanacağı Üsküp ve Manastır İmar Meclisi'ne takdim edilmiştir.⁶⁰

Delcezin kazasında fahiş faizle akçe borçlanması ile selem usulünün olmayıp, gerekli olduğu zamanlarda ahali yetim mal ve vakıflardan % 11,5 hesabı ile borçlanmaktadır.⁶¹

Fahiş faiz ve selem yolu ile borçlanılmasına yönelik durum, Kalkandelen ve Gostuvar kazası vüçh ve kocabaşları İmar Meclisine çağrılarak tahkik edilmiştir. Her iki kazada selem yolu ile borç para alınmasının söz konusu olmadığı ancak %11,5 faizle borç para alınıp

⁵⁸BOA, A. MKT. DES. 247/56, 2a.

⁵⁹BOA, A. MKT. 26/58, lef 2. Receb 1261 (Temmuz 1845).

⁶⁰BOA, A. MKT. 26/61, lef 1 Receb 1261 (Temmuz 1845).

⁶¹BOA, A. MKT. DES. 247/56 s. 4a.

verilmektedir.⁶² Üsküp eyaletine bağlı Kıratova ve Koçana kazalarında da benzer durum söz konusudur.⁶³ Geylan (Novaberde) kazasında fahiş oranda faiz ile selem yolu ile borçlanma yapılmamakta olup, borç para gerekli olduğu zamanlarda yetim malı ve vakıftan borç para almaktadırlar. Bu borçlanma ise %11,5 oran hesabı ile yapılmaktadır.⁶⁴

2.1.4. Selanik ve Tırhala İmar Meclisi

Kazalardaselem usulünün nasıl uygulandığına dair bilgiler aşağıda tablo 3'te gösterilmiştir:

Tablo 3: Selânik ve Tırhala kazalarında selem usulü ve borçlanma durumu

Kaza	Selem Usulü
Yenişehir Fener ⁶⁵	Yenişehir sarraflarının bir kısmı, hasat vaktinde paraya ihtiyaç duyan ziraat ehline hemen verdiği meblağ karşılığında verdiği miktarı aynen almak üzere düşük değerden buğday, arpa üzerine selem alıp vermektedir. ⁶⁶
Galos ⁶⁷	Selem usulü uygulanmaktadır. ⁶⁸
Tırhala ⁶⁹	Kazada bir kaç seneden beri selem usulü ile akçe alınıp verildiği, ahaliden bazıları sarraflara, bazıları da zengin Müslümalardan %12 hesabı faiz ile para borç almaktadırlar. Faizden başka bazen binde beşten yediye kadar İstanbul kilesi ⁷⁰ ile buğday verdikleri, borçlandıkları akçeyi nakden veya yerine rayiç vakit üzere zahire vererek ödediklerini ifade etmişlerdir. ⁷¹

⁶²BOA, MVL. 41/03 lef 4. Selh-i Receb 1261 (4.8.1845).

⁶³BOA, A. MKT. 26/94. 8 Şaban 1261 (12.8.1845).

⁶⁴BOA, A. MKT. DES. 247/56.

⁶⁵Yenişehir'e bağlı Tırnova, Kardiça, Ağrafa ve Almabus nahiyelerinin nüfus bilgileridir.

⁶⁶ Yenişehir kazası Kardiçe nahiyesinde de Erkirlili Lolo, Hirto, Zagorlu Bali, Koyuncalı Baba Deblo ve Esber adlı tacirler bu usul üzere yapağı, tütün; Galos nahiyesi köylerinde de BortaryalıTanaşKokoş, Kostandi, Tanaşaki, Dimittaki, Makrinceli Atlas, BurgorluAcıEnkirat, Bicanka, Milas, Yemo, Yaruyolu Aleksandır ve Arat adlı şahıslar 10-15 bin kuruş sermaye ile tüccarlık edenler zeytinyağı ve harir üzerine selem alıp vermektedirler. Faiz hususu bir usul üzere olmayıp sarrafların uygulaması %20 hesabı ile uygulanmaktadır. Ancak bir takım açgözlü, ahaliden bazı muhtaçlara %15 faizden fazla her binde birer kara kile buğday veya ayda %3-4 faiz ve mukavelesi ile akçe borç vermektedirler. Tüm bunlar tahkik edilerek halkın zarar ettirildiği ortaya konulmuştur. (BOA, A. MKT. DES. 248/20 s. 2b.).

⁶⁷BOA, A. MKT. DES. 248/20 s. 5a.

⁶⁸Galos nahiyesi köylerinde de BortaryalıTanaşKokoş, Kostandi, Tanaşaki, Dimittaki, Makrinceli Atlas, BurgorluAcıEnkirat, Bicanka, Milas, Yemo, Yaruyolu Aleksandır ve Arat adlı şahıslar 10-15 bin kuruş sermaye ile tüccarlık edenler zeytinyağı ve harir üzerine selem alıp vermektedirler. Faiz hususu bir usul üzere olmayıp sarrafların uygulaması %20 hesabı ile uygulanmaktadır. Ancak bir takım açgözlü. ahaliden bazı muhtaçlara %15 faizden fazla her binde birer kara kile buğday veya ayda %3-4 faiz ve mukavelesi ile akçe borç vermektedirler. Tüm bunlar tahkik edilerek halkın zarar ettirildiği ortaya konulmuştur. (BOA, A. MKT. DES. 248/20 s. 2b.).

⁶⁹BOA, A. MKT. DES. 248/20 s. 6a.

⁷⁰ Osmanlı Devleti'nin resmi ölçөгüdür. Detaylı bilgi için bkz. Cengiz Kallek, " Kile", C. 25, (Ankara: *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, DİA, 2002) s. 568-571.

⁷¹BOA, A. MKT. DES. 248/20 s. 6b.

Veletin ⁷²	Veletin kazasında selem usulü geçerli olmayıp borç para almaları gereken durumlarda %11,5 kuruş hesabı ile ahali birbirilerinden borç para almaktadır. Ticaret konusunda bundan sonra birbirilerinden akçe borç alış verişinde bulunacakları zaman alışverişlerini kefil göstererek bir belgeye dökeceklerini ifade etmişlerdir. ⁷³
Katrin ile Paltaman ⁷⁴	Kaza ahali selem yolu ile borçlanma yapmayıp, eskiden beri Arnavut taifesinden borç almakta oldukları, bu borcu yüz kuruşa yüzde üç buçuk kuruş kadar faizle almaktadır. Bundan dolayı ahalden çoğunun Arnavutlara külliyetli borçları bulunmaktadır.
Demnek ⁷⁵	Kaza ahali birbirilerinden ve dışarıdan borç para aldıkları, uygulamaları selem usulü şeklinde olduğu, mukavelelerine göre 10-11,5 hesabı ile aldıkları para yerine mahsul vermek veyahut aynen ödemek şeklinde olduğu tahkik edilmiştir.
Ermeye ile Kokoş ⁷⁶	Kazada selem usulü buğday, arpa, harir kozası, pamuk gibi mahsul üzerinden Galos ve Belbelcevesair mahaller tüccarı ile icra olunduğu, mahsulün vaktinden 5-6 ay önce alınan akçenin yerine mahsul zamanında rayicinden yüzde on indirilerek mahsul verildiği tahkik edilmiştir. Arnavut taifesinden bazı şahıslar kaza ahalisine borç verdikleri akçenin kesesine 120 kuruş faiz alıp zavallı ahali bu gibi zulüm altında perişan olmaktadır.
Alasonya ⁷⁷	Kazada icra olunan selem konusu ile borçlanılan akçe hususu fahiş faiz ile alınıp verilmektedir. ⁷⁸
Çatalca ⁷⁹	Kazada selem usulü geçerli değilse de ahali çiftlilerde bulunan subaşı takımından %11,5 faiz oranı ile borç aldıkları parayı nakden veya yerine rayiç vakit üzere zahire vererek ödediklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 3'te selem usulü hakkında bilgi verilen kazalar yer almaktadır. Tabloya göre bölge kazalarında selem usulünün yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Bunda bölge kazalarının ticaret yolları üzerinde olması ile iskelelere yakın olması etkili olabilir. Kazaların

⁷²BOA, A. MKT. DES. 248/20 s. 7b.

⁷³BOA, A. MKT. DES. 248/20 s. 8a.

⁷⁴BOA, A. MKT. DES. 248/20 s. 8a.

⁷⁵BOA, A. MKT. DES. 248/20 s. 9a.

⁷⁶BOA, A. MKT. DES. 248/20 s. 9b.

⁷⁷BOA, A. MKT. DES. 248/20 s. 11a.

⁷⁸BOA, A. MKT. DES. 248/20 s. 11a.

⁷⁹BOA, A. MKT. DES. 248/20 s. 11b.

bu özelliklerinden dolayı bölgeye dışarıdan gelen tüccarın mahsulü hasat zamanından önce daha tarlada iken satın almak istemesi etkili olabilir.

2.1.5. Çirmen ve Silistre İmar Meclisi

Kazalardaselem usulünün nasıl uygulandığına dair bilgiler aşağıda tablo 4'te gösterilmiştir:

Tablo 4: Çirmen ve Silistrekazalarında selem usulü ve borçlanma durumu

Kaza	Selem usulü ve borçlanma şekli
Filibe ⁸⁰	Filibe kazası ve bağlı köylerin ahalisine para gerekli oldukça bazı tüccar ve sarraf taifesinden ve muameleci grupundan kesesi aylık 1.000 akçe hesabı faiz ile borç almaktadırlar
İstanmaka ⁸¹	Mahsulcü denilen içki ve rakı için "ashâb-ı bağan" selem yoluyla para almaktadır. Borçlunun orak mevsiminde düşük fiyattan mahsulünü vererek borcunu ödemesi kazada mevcut olan bir adettir
Zağra-i Cedit ⁸²	Kaza ve köy ahalisine para gerekli olduğu zaman İslimiye kazası ahalisinden aylık kesesi 10'ar kuruştan faiz ile borç almaktadırlar
Çırpan ⁸³	Kaza ve köy ahalisine para gerekli olduğu zaman Zağra-yı Atik kazası ahalisinden aylık kesesi 12 buçuk kuruştan ve bazen de birbirilerinden 6 ve 8 kuruştan faiz ile borç para almakta olup selem uygulaması geçerli değildir.
Tatarpazarı ⁸⁴	Kaza ve köy ahalisine para gerekli olduğu zamanlarda geneli Filibe kazası sarraflarından kesesi aylık 1.000 akçe hesabı faiz ile borç almaktadır. Ancak çeltik mevsiminin girmesi ile ihtiyaç duydukça mahsulün hasat zamanında normal fiyatının birer ikişer kuruş daha aşağısından mahsulü vermek üzere bazı tüccarlardan borç para almaktadır.
Kızanlık ⁸⁵	Kaza ve köy ahalisine para gerekli oldukça senelik 1.000 kuruştan 150 kuruş faiz ile borç almaktadırlar. Bazen de kesesi aylık 7'şer kuruş faiz ile kaza sakinlerinden ve bir kaç köy ileri gelenlerinden borç almaktadırlar. Nadir olarak da selem yolu ile gülyağı satın alınmaktadır.

⁸⁰BOA, A. MKT. 58/04 1. bend.

⁸¹BOA, A. MKT. 58/04 1. bend.

⁸²BOA, A. MKT. 58/04, 8. bend.

⁸³BOA, A. MKT. 58/04, 9. bend.

⁸⁴BOA, A. MKT. 58/04, 10. bend.

⁸⁵BOA, A. MKT. 58/04, 10. bend.

Yukarıda tablo 4'te verilen kazalardan İstanmaka, Tartarpazarı ve Kızanlık kazalarında selem uygulaması görülmekte olup diğer kazalarda bu durum söz konusu değildir. Borçlanmaları gereken durumlarda ise kaza ahalisi bazı sarraf ve tüccar taifesinden kesesi 1.000 kuruş akçe hesabı ile borç para almaktadır.

Sonuç

1845 yılında İstanbul'a davet edilen vücûh ve kocabaşlar Meclis-i Vâlâ'ya sundukları layihalarında en büyük sıkıntılarının vergi adaletsizliği olduğunu belirtirken, diğer önemli bir istekleri ise verginin ürünlerinin hasat zamanında önce alınması olarak dile getirmişlerdir. Osmanlı Devleti'nde verginin, mahsul hasadından önce alınmasından dolayı vergi alımı sırasında ahalinin elinde para bulunmadığından ahali fahiş fiyattan borç almakta veya selem yoluyla borçlanma yoluna gitmektedir. Aynı şekilde esnaf sınıfı da ürettiği mal ve eşyayı paraya ihtiyaç duyduğundan daha üretmeden yarı fiyatına satmaktadır. Dolayısıyla bu durum ahaliyi büyük bir borcun altına sokmakta bu da zamanla üretimi olumsuz yönde etkilemektedir.

İmar Meclislerin görevleri Osmanlı Devleti'nde Tanzimat'ın uygulandığı bölgelerde genel bir durum tespiti yapmak olduğundan görevleri içerisinde Vücut ve kocabaşların dile getirdikleri bu durumda yer almıştır. İmar Meclisi memurları gittikleri bölgelerin selem ve borçlanma durumlarına dair sadece tespit çalışması yaparak bunları Meclis-i Vâlâ'ya rapor etmişlerdir. Meclis memurları raporları hazırlarken kendilerine verilen talimatnamelerdeki hususları araştırmışlardır. Birçok bölgede selem usulü ve borçlanmaya dair bir bilgi memurlar tarafından verilmemiştir.

Anadolu bölgesinde Konya İmar Meclisi halkın talep ettiği borç miktarı, bu borcun ödeme şekli ve kefil durumu ile kazalarda selem usulünün olup olmadığı konusunda fazla bir bilgi olmadığından bu konuda bir bilgi vermemiştir. Yine aynı şekilde Ankara ve Sivas İmar Meclisi de genel olarak selem usulü uygulanmadığından herhangi bir bilgi vermemiştir. Erzurum İmar Meclisi, Diyarbakır ve Maden-i Hümayun İmar Meclisi selem usulünün olup olmadığına dair herhangi bir bilgi vermemişlerdir. Bu durum bize bölgelerinde bu tarz bir uygulamanın olmadığını gösterse de kesin olarak bunun olmadığını söylemek mümkün değildir. Rumeli bölgesinde ise Selanik ve Tırhala İmar Meclisinin görev bölgelerinde yaygın olarak uygulanmaktadır. Rumeli bölgesinde Elviye-i Selâse İmar Meclisi selem usulünün olup olmadığına dair herhangi bir bilgi vermemişlerdir.

Selem usulünün dışında ahali hem Anadolu'da hem de Rumeli'de genel olarak sarraf ve tüccarlardan yıllık %12-13 oranlarında faizle borç almaktadır.

Kaynakça

AKYILDIZ, Ali (1993). *Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatı'ndan Reform*, Eren Yayınları, İstanbul.

AYBAKAN, Bilal (2009). "Selem ", *Diyânet Vakfî İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C. 36, İstanbul: 402-405.

ÇAKIR, Coşkun (2012). *Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi*, Küre Yayınları, İstanbul.

GÜRAN, Tefik (1989). *Tanzimat Döneminde Osmanlı Maliyesi: Bütçeler ve Hazine Hesapları (1841-1861)*, TTK, Ankara.

KALLEK, Cengiz, (2002). "Kile", *Diyânet Vakfî İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C. 25, Ankara: 568-571.

KARAMAN, Hayreddin (1982). *Mukayeseli İslam Hukuku*, C. II, İz yayıncılık, İstanbul.

ÖZTÜRK, Said (2003). "Türkiye'de Temettuat Çalışmaları" *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 1, S. 1, İstanbul: 287-304.

PAKALIN, Mehmet Zeki (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

TEKELİ, İlhan - İLKİN, Selim (2010). "Mustafa Celaleddin Bey'in Bir Eyaletin Islah ve İmarı Hakkında Mükâleme Adlı Risalesi ve 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda İmar Kavramının Gelişimi Üzerine Düşünceler", *Cumhuriyet Harcı Modernitenin Altyapısı Oluşurken*, C. 3, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul: 1-15.

Arşiv Kaynakları:

Sadâret Defteri (A.d.): 3258.

Sadâret Divan Kalemî Evrakı(A.DVN.): 12/2; 12/37; 13/33.

SadâretMektûbî Kalemî (A.MKT): 25/46; 26/58; 26/59; 26/61; 26/94; 27/30; 27/3; 40/2; 48/83; 58/04; 246/18.

SadâretMektûbî Kalemî Dosya Usulü Envanter (A.MKT. DES): 247/56; A. 248/20; 249/15.

İrâdeMesâil-i Mühimme (İ.MSM.): 3/36; 3/45; 4/58.

Meclis-i Vâlâ Evrakı (MVL.): 41/03; 41/05; MVL. 45/10.

Meclis-i Vâlâ Defterleri (MVL.d.):MVL.d. 470.

Sürelî Yayınlar:

Takvim-i Vekâyî, S. 287, 17 Cemaziyelâhir 1261.